

ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА

Галицина Н.В., к.ю.н.

*Азовський регіональний інститут управління
Запорізького національного технічного університету*

У статті аналізується припинення суб'єктів господарювання як адміністративна процедура, виділяються стадії здійснення такої процедури та наводиться авторська дефініція поняття «державна реєстрація припинення суб'єкта господарювання».

Ключові слова: припинення суб'єкта господарювання, адміністративна процедура.

Галицына Н.В. ПРЕКРАЩЕНИЕ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ КАК АДМИНИСТРАТИВНАЯ ПРОЦЕДУРА / Азовский региональный институт управления Запорожского национального технического университета, Украина

В статье анализируется прекращение субъектов хозяйствования как административная процедура, выделяются стадии осуществления такой процедуры и предлагается авторская дефиниция понятия «государственная регистрация прекращения субъекта хозяйствования».

Ключевые слова: прекращение субъектов хозяйствования, административная процедура.

Galitsyna N.V. TERMINATION OF LEGAL ENTITIES AS AN ADMINISTRATIVE PROCEDURE / Azov regional management institute of Zaporizhzhya national technical university, Ukraine

The article is covering the issues of termination of legal entities as an administrative procedure and stages for its implementation. The author's definition of "state registration for termination of legal entity" is being suggested.

Key words: termination of legal entities, administrative procedure.

Згідно з даними офіційного рейтингу «Ведення бізнесу – 2009» Україна посідає лише 145 місце з 181 у категорії «Ліквідація підприємств», а середній строк ліквідації складає 2,9 роки попри середньосвітового – 1,7 роки. Жодної європейської країни серед країн, що займають 146-181 місця, не має [1]. Такі цифри, безсумнівно, є приводом для негайного проведення реформ у сфері ліквідації підприємств, серед яких своє чільне місце повинно зайняти і покращення адміністративно-правового регулювання ліквідаційних процедур в Україні. Окрім того, за деякими експертними оцінками, від однієї третини до половини офіційно зареєстрованих підприємств де-факто є «мертвими», але процес ліквідації не «доводиться до кінця» внаслідок двох причин: 1) підприємство не можна ліквідувати, якщо його документація не відповідає вимогам діючого законодавства; 2) рішення про ліквідацію повинні виконувати самі власники підприємства, які зазвичай відсутні на процесі [2, 7]. Це абсолютно не дивно, авжеж більше 50 % зареєстрованих юридичних осіб створюється для участі у схемах ухилення від оподаткування, легалізації і відтоку активів за кордон [3, 4].

Таким чином, перед адміністративно-правовою наукою та законодавцями на сьогоднішній день стоять дві групи взаємопов'язаних завдань: 1) максимально спростити адміністративний порядок припинення діяльності підприємств, зробити відповідні адміністративні процедури прозорими, зрозумілими, послідовними, ефективними, скоротити їх термін; 2) разом із представниками інших галузей права виробити механізм запобігання зайняттю фіктивним підприємництвом шляхом створення «фірм-метеликів», потім – зникненням їх власників чи керівників і в підсумку – фактичним залишенням таких «безгосподарних» підприємств у Єдиному державному реєстрі ще протягом значного періоду часу.

Наявність адміністративно-правової складової в ліквідаційних процедурах не викликає сумніву і визнається представниками цивільної і господарської галузевих правових наук, оскільки, як слушно зауважує О.М. Вінник, «забезпечуючи можливість вияву приватної ініціативи та вибору її форми, необхідно виключити можливість зловживань з боку несумлінних та/або економічно сильніших учасників господарського життя шляхом встановлення відповідних обмежень, обов'язків, заборон. Попри критичне ставлення до державного регулювання, учасники господарського життя (принаймні, переважна їх більшість) зацікавлені діяти за певними, заздалегідь встановленими правилами, що забезпечує їм і визначеність їх правового становища, і легальні можливості захисту прав та законних інтересів у разі порушення останніх з боку інших учасників ринкових відносин... Однак дієвість таких правил і відповідно – ефективність економіки та її елементів (в т.ч. суб'єктів господарювання) залежить від

забезпечення державою стабільності цих правил, їх продуманості та зваженості, чіткості та недвозначності їх положень» [4, 175].

Саме такий підхід знайшов відображення і в Концепції вдосконалення державного регулювання господарської діяльності, затвердженої Указом Президента України від 03.09.2007 р., відповідно до положень якої «вирішення потребують питання, пов'язані з припиненням суб'єктів господарювання, зокрема, щодо забезпечення спрощення та прозорості цієї процедури; зменшення можливості зловживань із майном під час припинення суб'єктів господарювання, зниження адміністративних бар'єрів, спрощення порядку здійснення під час припинення суб'єктів господарювання відповідних заходів контролюючими органами» [5, п.7 розд.4]. Такі положення Концепції вдосконалення державного регулювання господарської діяльності повністю кореспондуються з положеннями Концепції адміністративної реформи в Україні [6], відповідно до положень якої розроблений Проект Адміністративно-процедурного кодексу України, предметом регулювання якого виступають відносини, що виникають під час провадження органами публічної адміністрації діяльності щодо забезпечення реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, у тому числі щодо отримання адміністративних послуг та виконання ними визначених законом обов'язків, регламентації процедури розгляду адміністративних справ [7, п.1.1 ст.1]. Положення проекту АПК України щодо адміністративних проваджень, ініційованих за завою особи [7, гл.1 розд.ІІІ] та адміністративним органом [7, гл.2 розд.ІІІ], закладають підвалини врегулювання адміністративних процедур у процесі добровільної та примусової ліквідації, оскільки є нормами загальної дії і спеціальні законодавчі акти, у т.ч. Закон України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [8], повинні їм відповідати.

Слід зазначити, що на сьогодні в Україні не існує єдиного деталізованого нормативного акта, який регулює порядок припинення підприємств. Діючі Цивільний [9, ст.ст.104-112] і Господарський [10, ст.ст.59-61] кодекси України регулюють лише загальні підстави та наслідки реорганізації та ліквідації підприємств. Певні норми щодо ліквідації як форми припинення юридичних осіб містяться і у Законі України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [8, розд. IV]. Відповідно до ЦК України, юридична особа припиняється у разі результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам – правонаступникам (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або в результаті ліквідації [9, п.1 ст.104]. Таким чином, ліквідація підприємства може бути визначена як припинення юридичної особи без правонаступництва.

У контексті дослідження адміністративно-правового регулювання ліквідації суб'єктів господарювання заслугове детальний аналіз процедура примусової ліквідації, не пов'язаної з банкрутством суб'єкта господарювання, яка передбачена ст.38 Закону України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», відносно якої останнім часом в юридичній літературі вживається термін «адміністративний порядок припинення діяльності» [3, 11; 11 та ін.]. Ст.38 «Порядок державної реєстрації припинення юридичної особи на підставі судового рішення, що не пов'язане з банкрутством юридичної особи» [8] є адміністративно-процедурною нормою, оскільки: 1) як підставу для звернення до адміністративного суду передбачає здійснення певних контрольних-наглядових процедур визначеним адміністративним органом; 2) судові рішення виносяться в порядку адміністративного судочинства (юрисдикційних процедур), оскільки однією зі сторін такого провадження є суб'єкт владних повноважень (ДПС України); 3) виконання судового рішення здійснюється в межах реєстраційної процедури, а саме державної реєстрації припинення юридичної особи.

Таким чином, ліквідаційна процедура, передбачена ст. 38 Закону України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [8], є адміністративною процедурою, оскільки їй властиві всі ознаки адміністративних процедур, а саме: 1) застосовуються в сфері публічного управління (складовою якої є державна реєстрація створення та припинення суб'єктів господарювання); 2) встановлюють певний порядок здійснення особливими суб'єктами, наділеними державно-владними повноваженнями (ДПС, державний реєстратор та ін.), правозастосовної діяльності позитивної спрямованості;

3) закріплюються адміністративно-процедурними нормами; 4) характерні послідовність, стадійність, погодженість.

Аналіз ст.38 «Порядок державної реєстрації припинення юридичної особи на підставі судового рішення, що не пов'язане з банкрутством юридичної особи» [8] дозволяє виділити наступні стадії здійснення такої ліквідаційної процедури: 1) аналітична (здійснення контролю (нагляду) за функціонуванням суб'єкта господарювання і у випадку порушень вимог законодавства [8, ч.2 ст.38] – підготовка матеріалів для звернення до суду); 2) процедурна (подання адміністративного позову і прийняття судового рішення про припинення); 3) підсумкова (стадія виконання судового рішення про припинення суб'єкта господарювання).

1. Аналітична стадія передбачає здійснення державного контролю (нагляду) за такими напрямками: 1) контроль за місцезнаходженням юридичної особи; 2) нагляд за відповідністю здійснюваної підприємством діяльності вимогам закону; 3) контроль за відповідністю статутного капіталу юридичної особи мінімальним встановленим законом вимогам; 4) контроль за своєчасним поданням податкової та фінансової звітності. Такий висновок стосовно напрямків державного контролю в межах цієї стадії можна зробити з аналізу п.2 ст.38 Закону України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [8], який передбачає такі підстави для винесення судового рішення про припинення юридичної особи, не пов'язаного з її банкрутством: а) визнання недійсним запису про проведення державної реєстрації через порушення закону, допущені при створенні юридичної особи, які не можна усунути; б) провадження діяльності, що суперечить установчим документам, або такої, що заборонена законом; в) невідповідність мінімального розміру статутного фонду юридичної особи вимогам закону; г) неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону; д) наявність в Єдиному державному реєстрі запису про відсутність юридичної особи за вказаним місцезнаходженням.
2. Стадія подання адміністративного позову і прийняття судового рішення про припинення суб'єкта підприємницької діяльності. Правом подання адміністративного позову до суду про скасування державної реєстрації такого суб'єкта господарювання (за термінологією Закону України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [8] – про припинення) наділені органи ДПС України [12, п.17 ст.11]. Як свідчить аналіз практики адміністративного судочинства щодо аналізованої категорії справ, переважна більшість розглянутих справ (68 % від загального обсягу) стосуються припинення юридичної особи внаслідок неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону і при цьому всі позови ДПС України задовольняються в повному обсязі [13, 139].

Слід зазначити, що одночасно з прийняттям рішення про припинення суб'єктів господарювання за ч.2 ст.38 судом призначається ліквідаційна комісія та встановлюється строк і порядок її роботи [8, ч.5 ст.38]. Закінчується друга стадія аналізованої ліквідаційної процедури направленням судом, який виніс рішення про припинення суб'єкта господарювання, державному реєстратору за місцем знаходження такого підприємства копії рішення в день набрання рішенням законної сили для внесення в Єдиний державний реєстр запису про судові рішення [8, ч.1 ст.38].

3. Стадія виконання судового рішення про припинення суб'єкта господарювання передбачає: 1) внесення державним реєстратором не пізніше наступного робочого дня з дати надходження судового рішення щодо припинення юридичної особи, що не пов'язано з її банкрутством, до ЄДР запису щодо цього судового рішення, а також запису про призначення ліквідаційної комісії [8, ч.1 ст.38]; 2) повідомлення державним реєстратором органів статистики, ДПС України, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування та суб'єкта господарювання, щодо якого було прийнято судові рішення, про внесення до Єдиного державного реєстру такого запису [8, ч.3 ст.38]; 3) підготовка ліквідаційною комісією за результатами своєї роботи комплексу необхідних документів (реєстраційної картки на проведення державної реєстрації припинення юридичної особи; свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи; оригіналу установчих документів; довідки архівної установи про прийняття документів, які

відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню; довідок відповідного органу ДПС України, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування про відсутність заборгованості) [8, п.п.1-5 ст.36] та їх подання головою ліквідаційної комісії державному реєстратору; 4) внесення державним реєстратором на підставі поданих ліквідаційною комісією документів запису в ЄДР про припинення суб'єкта господарювання [8, ч.8 ст.38]; 5) повідомлення державним реєстратором органів статистики, ДПС України, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в день здійснення такої реєстраційної дії, що є підставою для зняття такого підприємства з обліку в органах статистики, Державної податкової служби, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування [8, ст.40].

Таким чином, проаналізувавши процедуру припинення суб'єктів господарювання як різновид адміністративних процедур, можна зробити такі висновки:

1. Державна реєстрація припинення суб'єкта господарювання може бути визначена як встановлений законом порядок послідовно вчинюваних публічною адміністрацією та суб'єктом підприємницької діяльності дій, спрямованих на виключення такого суб'єкта із Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців на підставі адміністративного акта, прийнятого органом реєстрації за результатами ліквідаційної процедури.
2. Припинення суб'єкта господарювання може бути добровільним та примусовим. При добровільному припиненні має місце заявне провадження, ініційоване вищим органом управління такої юридичної особи, яке здійснюється в межах ліквідаційної процедури, передбаченої ГК України. При примусовому припиненні має місце втручальне провадження, ініційоване адміністративним органом (найчастіше ДПС України), на підставі рішення адміністративного суду в порядку, передбаченому Законом України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців». Документом, що підтверджує факт припинення суб'єкта підприємницької діяльності (і при добровільній, і при примусовій ліквідації) є адміністративний акт, прийнятий державним реєстратором, виражений у формі запису про припинення, внесеного в Єдиний державний реєстр юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців України.
3. Як свідчить проведене дослідження процедури припинення суб'єкта господарювання в Україні, нагальною потребою сучасної практики підприємництва є вирішення питань, пов'язаних з припиненням суб'єктів господарювання, зокрема, щодо забезпечення спрощення та прозорості цієї процедури, зниження адміністративних бар'єрів. Така практична задача знаходить своє вирішення в проекті Адміністративно-процедурного кодексу України, предметом регулювання якого виступають відносини, що виникають під час заявних та втручальних проваджень. Положення проекту АПК України щодо адміністративних проваджень, ініційованих за заявою особи та адміністративним органом, закладають підвалини врегулювання адміністративних процедур у процесі добровільної та примусової ліквідації, оскільки є нормами загальної дії і спеціальні законодавчі акти, у т.ч. Закон України від 15.05.2003 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», повинні їм відповідати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Doing Business (Ведение бизнеса): Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russian.doingbusiness.org/ExploreEconomies/?economyid=194>.
2. Боргер Й. Борьба с административными барьерами на пути развития предпринимательства: практика стран ЕС / Й. Боргер. – М.: НЭИ, 2002. – 50 с.
3. Чуряев А.В. Административно-правовое регулирование государственной регистрации субъектов предпринимательской деятельности: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.14 «Административное право; финансовое право; информационное право» / А.В. Чуряев. – М., 2009. – 27 с.

4. Вінник О.М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення : монографія / Оксана Мар'янівна Вінник. – К.: Атіка, 2003. – 352 с.
5. Указ Президента України «Про Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності» від 03.09.2007 р. № 816/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 66. – С. 11. – Ст. 2540.
6. Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» від 22.07.1998 р. № 810/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=810%2F98>.
7. Адміністративно-процедурний кодекс України : проект Закону від 18.07.2008 р. № 2789 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2008_07_18/JF25H00A.html.
8. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15.05.2003 р. № 755-IV // ВВР України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
9. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р. № 435-1 // ВВР України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // ВВР України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.
11. Титова Е.В. Правовое регулирование ликвидации обществ с ограниченной ответственностью: некоторые проблемы и пути их решения / Е.В. Титова, А.Н. Переверзев // Вісник Донецького університету. – Сер. В.: Економіка і право. – 2008. – № 1. – С. 367–370.
12. Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 04.12.1990 р. № 509-ХП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=509-12>.
13. Галіцина Н.В. Адміністративне судочинство за участю товариств з обмеженою відповідальністю в Україні / Н.В. Галіцина // Право і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 138–142.

УДК 342.951: [34:001] (477)

ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ У СФЕРІ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Меліхова О.Ю., к.ю.н., ст. викладач

Запорізький національний університет

Проведено аналіз форм управління у сфері юридичної науки в Україні, а також здійснено їх класифікацію, виділено проблемні аспекти та сформульовано пропозиції щодо їх вирішення.

Ключеві слова: неправові форми, правові форми, суб'єкт, управління, юридична наука.

Мелихова О.Ю. ФОРМЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ВЛИЯНИЯ В СФЕРЕ ЮРИДИЧЕСКОЙ НАУКИ В УКРАИНЕ: АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА / Запорожский национальный университет, Украина

Проведен анализ форм управления в сфере юридической науки в Украине, а также осуществлена их классификация, выделены проблемные аспекты и сформулированы предложения относительно их разрешения.

Ключевые слова: неправовые формы, правовые формы, субъект, управление, юридическая наука.